

pohráme, do úvahy by pripadal aj výraz *Riesenerl*, pri ktorého sémantickej charakteristike možno podľa nás oprávnenne použiť termín augmentatívum, vychádzajúc z jeho vlastného, lexikálne doloženého významu z latinského augmentum – slov. dodatok, zveličenie, prírastok, nem. Zusatz, Vermehrung, Zunahme, neberúc do úvahy napr. explikácie tohto pojmu v osemzväzkovom slovníku nemeckého jazyka Duden. Tu sa tento termín sa uvádza okrem hudby aj pre jazykovedu, avšak len vo význame „augmentativ – durch ein Suffix gekennzeichnete Vergrößerungsform“ (Duden. Großes Wörterbuch der deutschen Sprache, 1993, s. 319) čiže zveličujúca forma vyznačujúca sa svojím sufixom. Z tejto definície jednoznačne vyplýva, že pod dodatkom, prírastkom, zveličením sa myslí jeho formálne rozšírenie o slovo tvorný sufix odvodením. V starších koncepciách sa chápal primárne ako základný prostriedok modifikácie kvantitatívnej stránky entity (porov. tal. sala-salone). Slovo *Riesenerl* však vo svojom nesporné zveličujúcom význame neobsahuje žiadny sufix, a preto sa dlho v nemeckej a našej lingvistike neoznačovalo ako augmentatívum, podobne ako ani iné podobné slová, napr. *Mordshunger*, *Bullenhitze*, *Hollenangst*, *Affentempo*, a zarad'ovalo sa súhrnne do skupiny tzv. „emocionálnych prefixoidov“ (Bußmann, 1990, s. 111) či „desemantizovaných substantívnych kompozít“ (Sisák, 1988, s. 136). Zjednodušene povedané, hlavná pozornosť sa sústredila na všetko, čo je „napravo od kmeňa slovného základu“, čo vzniká procesom odvodzovania.

Slovenská jazykoveda používa tradične termín augmentatívum, augmentácia tiež v duchu uvedenej definície, čo je vzhľadom na jej slovo tvorné danosti prirodzené. Ak zoberieme do úvahy ďalší z tradične chápaných konštitujúcich znakov augmentatív, a to, že sú opakom deminutív, daný stav sa javí ako vcelku logický.

Augmentatíva čiže zveličené slová sú všetky substantíva a adjektíva modifikované príponou *-isko*, *-ánsky*, *-izný*, ktoré už svojou príponou „naznačujú, že sa nimi pomenúva relatívne väčší rozmer alebo väčšia miera vlastnosti, ako je primerané. Od substantív *dom*, *vietor*, *chlap*, *jama* sú utvorené augmentatíva *domisko*, *vetrisko*, *chlapisko*, *jamisko*. K adjektívam *vyšoký*, *veľký*, *široký* jestvujú zveličujúce adjektíva *vyšokánsky*, *veľkizný*, *širokánsky*. Augmentatívnu príponou sa vyjadruje jednak rozmer, ktorý sa hovoriacemu zdá neprimerane, neprijemne, obdivuhodne veľký: *skalisko* (obrovská strmá skala), *chlapisko* (vyšoký statný chlap), *velikánsky* (neočakávané, priveľmi veľký), alebo sa augmentatívom upozorňuje na vyššiu mieru negatívnych vlastností pomenúvanej reality: *čertisko*, *psisko*, *korhelisko*, *lajdáčisko*, *lotrisko*. V niektorých prípadoch sa však poukazuje aj na kladný vzťah k pomenúvanému: *dobráčisko*, *chudáčisko*“ (Encyklopédia jazykovedy, 1993, s. 73).

Augmentatíva patria medzi expresívne výrazové prostriedky. Prípona *-isko* zarad'uje substantíva k strednému rodu. Mnohé augmentatíva od mas-

kulín a feminín však majú v sg. popri strednom rode aj rod svojho základového substantíva – *to dobráčisko/ten dobráčisko*; *to babisko/tá babisko*.

V prípravnej štúdii k 6-dielnemu *Slovníku slovenského jazyka* (Smiešková, 1956, s. 79–80) rozdeľuje E. Smiešková augmentatíva do troch skupín podľa toho, ako si zachovávajú svoj pôvodný zväčšovací, zveličovací význam a aká je miera ich expresívnosti:

1. Substantíva, v ktorých prípona *-isko*, *-sko* znamená skutočné zveličenie, teda expresívne vyjadruje veľké rozmery, mohutnosť, napr. *kusisko* (veľký kus), *domisko* (veľký dom), *stromisko*, *loptisko* (v slovníku označené skratkou *zvel.*).

2. Substantíva, v ktorých prípona *-isko*, *-sko* vyjadruje popri zveličení aj zreteľný negatívny citový postoj, teda slová sa stávajú pejoratívnymi, napr. *chlapisko* (mohutný, veľký chlap, ale i ľarbavý, nesympatický ap.), *psisko* (veľký pes, ale i zlý, mrzký ap.). Zveličenie a pejoratívnosť môže pri týchto substantívach vystupovať súčasne alebo oddelene, čo zreteľne možno zistiť iba z kontextu, najčastejší je náš osobný záporný citový postoj až odpor zároveň vyjadrený adjektívom v prívlastku, príp. prirovnaním, napr. *zlé psisko*, *ohromný/-né domisko*, *ozrútný/-né chlapisko*, *chlapisko ako hora*, *ručiská ako lopaty* (v slovníku označené ako *zvel. pejor.*).

3. Do tretej skupiny by sme mohli zaradiť augmentatíva, ktorými sa zveličuje niektorá vlastnosť vecí nimi pomenúvanej, ale nikdy nie jej rozmery, na rozdiel od prvých dvoch skupín, kde ide predovšetkým o rozmery. V tejto skupine je zveličenie spojené s veľmi výraznou expresíviou, ktorá môže prechádzať všetkými stupňami medzi pejoratívnosťou a melioratívnosťou. Patria sem len životné podstatné mená, napr. *tuľáčisko*, *grobianisko*, *lotrisko*, *darebáčisko* (v slovníku označené ako *expr.*).

Z názoru E. Smieškovej, že substantíva v tretej skupine už vlastne nie sú augmentatívami v pravom slova zmysle, ale že sú to expresíva, vyplýva, že v augmentatívach nadrad'uje kvantitatívny aspekt nad kvalitatívny, z čoho možno vyvodit' záver, že augmentatíva 1. skupiny nemusia byť nevyhnutne expresívne. V našej koncepcii v súlade napr. s J. Mlacom a koncepciou *Krátkeho slovníka slovenského jazyka* sú augmentatíva primárne inherentne expresívne, pretože podľa nás sa na každé zveličené slovo viaže istý viac alebo menej preukázateľný citový moment. Toto je zrejme aj zo spomínanej *Encyklopédie jazykovedy*, kde sa explicitne uvádza, že augmentatíva patria do expresívnej zložky slovné zásoby slovenčiny. Expresívnosť výrazových prostriedkov sa tu chápe, podobne ako u nás, ako prítomnosť emocionálneho prvku vo významovej štruktúre slova.

Mnohé slová z tejto skupiny sa pre svoj čisto expresívny, pejoratívny charakter používajú ako nadávka, napr. *židáčisko*, *židisko*, *Nemčisko*, *Nemčúrisko*, *somárisko*. Výrazy *židáčisko*, *Nemčúrisko* sú zaujímavé kumulovaním pôvodne dvoch augmentatívnych prípon *-ák*, *-úr* resp. *-isko*. Aj substantívum